

Władysław Miodunka

Język i literatura polska w Instytucie Badań Polonijnych UJ

Biuletyn Polonistyczny 23/1-2 (75-76), 207-214

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czyteli i lektorów języka polskiego jako obcego pracujących w kraju i zagranicą, aby nadsyłali artykuły, sprawozdania, recenzje oraz informacje o swojej działalności dydaktycznej i badawczej, które przyczynią się do efektywizacji nauczania polszczyzny i propagowania kultury polskiej w zainteresowanych środowiskach.

Dr Jan Lewandowski
Sekretarz Zespołu

JĘZYK I LITERATURA POLSKA W INSTYTUCIE BADAŃ POLONIJNYCH UNIwersYTETU JagIELLOŃSKIEGO

Prace badawcze i dydaktyka

Powstały w grudniu 1972 r. w Uniwersytecie Jagiellońskim Zakład Badań Polonijnych został wkrótce przekształcony w Polonijny Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny, który w wyniku szybkiego rozwoju usamodzielniał się naukowo na tyle, że od 1 kwietnia 1976 r. stał się międzywydziałowym Instytutem Badań Polonijnych. Instytut ten skupia pracowników naukowych kilku specjalności, zajmujących się badaniem przemian skupisk polonijnych (głównie w USA), a ponadto koordynuje prace badawcze w ramach problemu międzyresortowego III.10, dotyczącego "Przemian społeczno-kulturowych Polonii - po II wojnie światowej". W realizacji tych badań bierze udział wiele ośrodków naukowych w Polsce.

Dyrektorem Instytutu jest socjolog i filolog prof. dr hab. Hieronim Kubiak, jego zastępcą d/s dydaktycznych - socjolog i matematyk dr Andrzej Kapiszewski, zaś dyrektorem administracyjnym - mgr Jan Hajec.

W ramach Instytutu działają następujące jednostki badawcze i dydaktyczne:

- 1) Pracownia Socjologiczno-Etnograficzna,

- 2) Pracownia Historyczna,
- 3) Pracownia Prawna,
- 4) Pracownia Historii Literatury,
- 5) Pracownia Języka Polskiego,
- 6) Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców,
- 7) Szkoła Letnia Kultury i Języka Polskiego.

Działalność dydaktyczną prowadzą głównie: Studium Języka Polskiego i Szkoła Letnia, w realizacji tych zadań uczestniczą jednak również pracownicy z pozostałych pracowni Instytutu, prowadzący ponadto zajęcia dydaktyczne w innych instytutach UJ. Informacja niniejsza, dotycząca przede wszystkim nauczania języka oraz literatury polskiej, będzie się odnosiła głównie do Pracowni Historii Literatury i Pracowni Języka Polskiego oraz do Studium Języka Polskiego i Szkoły Letniej.

W Instytucie Badań Polonijnych działała początkowo Pracownia Historii Literatury i Języka Polskiego, która następnie uległa podziałowi na dwie niezależne pracownie. Stało się to z chwilą przeniesienia do Instytutu - w lutym 1978 r. - Studium Języka Polskiego, działającego od r. 1964 w UJ w ramach Instytutu Filologii Polskiej. Okazało się wówczas, że Studium i Pracownia Języka Polskiego realizują to samo zadanie, czyli nauczanie języka polskiego jako obcego, z tym jednak, że Studium bliższe są zagadnienia praktyczne, a Pracowni - teoretyczne. Postanowiono więc utworzyć w Instytucie odrębną Pracownię Języka Polskiego, wiążąc ją odąd bliżej z planami badawczymi i praktyką Studium.

x

Pracownia Historii Literatury rozpoczęła więc samodzielną działalność w lutym 1978 r. Obowiązki jej kierownika pełni dr Bolesław Klimaszewski, a jako asystent zatrudniony jest dr Wojciech Wyskiel.

W programie Pracowni naczelną rolę odgrywają długofalowe badania nad recepcją obrazu Polski i jej mieszkańców w literaturze zachodnio-europejskiej. Dotychczasowe opracowania tego zagadnienia cechuje daleko posunięta fragmentaryczność: omawia się echa wybranych wydarzeń (np. wyprawy wiedeńskiej czy powstania listopadowego) w piśmiennictwie danego kraju w krótkim stosunkowo okresie. Brak opracowań całości-

wych, obejmujących sumę obserwacji i sądów dotyczących polskiego życia politycznego, kulturalnego i gospodarczego, a podlegających przemianom w okresie kilkudziesięciu czy nawet kilkuset lat. Dopiero na tej podstawie można się pokusić o odtworzenie stereotypu Polaka, jaki wytworzył się wśród większości odbiorców zachodnioeuropejskich.

Obecnie zbierane są materiały do tematu "Polska i Polacy w literaturze angielskiej od początku XVII wieku do 1914 roku" (praca habilitacyjna dra B. Klimaszewskiego). Drugim ważnym tematem podjętym przez Pracownię Historii Literatury jest badanie polskich utworów literackich powstałych w środowiskach polonijnych (prace z tego zakresu prowadzi dr W. Wyskiel, który opracowuje literaturę polskojęzyczną tworzoną i wydawaną w Stanach Zjednoczonych). Staraniem Pracowni przygotowuje się ogólnopolskie sympozjum nt. "Badania nad literaturą emigracyjną: stan wiedzy - indywidualne programy badawcze - szanse syntezy", którego termin przewidywany jest na marzec 1980 r.

W ramach "Syntezy dziejów Polonii amerykańskiej" (przygotowywanej przez IBP we współpracy z zespołem uczonych amerykańskich) dr B. Klimaszewski opracowuje monografię "Obraz Polonii amerykańskiej w polskiej literaturze pięknej".

Zatrudnieni w Pracowni adiunkci prowadzą zajęcia dydaktyczne z historii literatury staropolskiej (dr B. Klimaszewski) i okresów późniejszych (dr W. Wyskiel), przewidziane w programach Studium Języka Polskiego i Szkoły Letniej.

x

Studium i Pracownia Języka Polskiego kierowane są od lutego 1978 r. przez dra Władysława Miodunkę; funkcję sekretarza Studium pełni mgr Kinga Kozak. W Pracowni Języka Polskiego zatrudnieni są ponadto dwaj asystenci-lingwiści: polonista mgr Janusz Wróbel i anglista mgr Henryk Wrona (obecnie na stażu w Wayne State University w Detroit). zaś w Studium Języka Polskiego - starsi wykładowcy: dr Andrzej Koronczewski (obecnie lektor we Frankfurcie nad Menem), dr Józef Pyzik i mgr Andrzej Siudut, wykładowcy: mgr mgr

Kinga Kozak, Andrzej Spyt, oraz lektorzy: mgr mgr Elżbieta Burakowska-Niezgoda, Wiktoria Kaplita, Maria Chłopiczka, Alicja Danecka-Chwals, Alicja Leja, Danuta Pukas-Palimaka i Elżbieta Sokół (obecnie lektorka w Uniwersytecie w Nancy).

Głównym zadaniem Studium jest przygotowanie pod względem językowym młodzieży polonijnej do podjęcia studiów w Polsce oraz kształcenie obcokrajowców zainteresowanych językiem, literaturą i kulturą polską. W zajęciach Studium biorą udział następujące grupy studentów:

a) młodzież polonijna i obcokrajowcy przygotowujący się podczas rocznego kursu do podjęcia studiów w Polsce (przeciętnie ok. 60 studentów);

b) stażyści zagraniczni (zwykle slawiści) oraz uczestnicy rocznego kursu języka i kultury polskiej Year Abroad (ok. 25-30 studentów);

c) obcokrajowcy studiujący w krakowskich szkołach wyższych (oprócz AGH) i obowiązani do uczestniczenia przez dwa lata w lektoratach języka polskiego; w roku akad. 1978/79 dla członków tej grupy utworzono lektorat dla początkujących (grupa liczy ok. 140 słuchaczy);

d) w pracach Studium uczestniczą także obcokrajowcy zamierzający podjąć studia na uczelniach polskich; biorą oni udział w miesięcznym kursie przygotowawczym, którego celem jest sprawdzenie i uzupełnienie znajomości języka polskiego oraz zapoznanie przyszłych studentów z kulturą i organizacją życia, a szczególnie szkolnictwa, w Polsce (kurs ten odbywa się we wrześniu i gromadzi ok. 140 uczestników).

W Studium uczy się młodzież polonijna pochodząca głównie z USA i Kanady. Oto dane z roku akad. 1978/79 dotyczące składu narodowościowego uczestników Studium (obejmują one studentów z wyróżnionych powyżej grup "a" i "b"):

<u>Kraj</u>	<u>Liczba studentów</u>
USA	68
Anglia	2
Kanada	11
Norwegia	1
Finlandia	2

Francja	3
Brazylia	1
RFN	2
Australia	1
Syria	1
Szwajcaria	2
<u>Jugosławia</u>	<u>1</u>
Ogółem osób:	95

Zainteresowania studentów z grupy "a" dotyczą najczęściej studiów medycznych (ok. 40% słuchaczy), następnie studiów humanistycznych (filologie, głównie filologia polska lub slawistyka) i artystycznych; stosunkowo mało osób wybiera się na studia matematyczne lub techniczne. Studenci z grupy "b" - to slawiści, doskonalący w Polsce znajomość języka, literatury i kultury polskiej; są to zwykle słuchacze wyższych lat studiów filologicznych lub absolwenci tych kierunków.

Biorąc pod uwagę zainteresowania słuchaczy, program dydaktyczny Studium przewiduje: naukę kodu mówionego (z wymową); naukę kodu pisanego (z ortografią); zajęcia z gramatyki funkcjonalnej współczesnej polszczyzny; lekturę tekstów literackich; wiadomości z zakresu kultury polskiej; stylistykę praktyczną współczesnej polszczyzny; gramatykę porównawczą polsko-angielską; tłumaczenie tekstów z polskiego i na polski; ćwiczenia ze słownictwa specjalistycznego (głównie medycznego); wykłady z historii literatury polskiej, historii Polski, teatru i filmu polskiego, folkloru, socjologii i nauk politycznych; zajęcia uzupełniające z łaciny, biologii, fizyki i chemii (dla przyszłych studentów medycyny).

Szczegółowy układ programu zależy oczywiście od przyszłej specjalizacji słuchaczy i od stopnia ich znajomości języka polskiego. W Studium prowadzi się zajęcia dla początkujących, średnio zaawansowanych i zaawansowanych (w wymiarze odpowiednio 22, 20 i 18 godzin tygodniowo).

Zgodnie z programem studiów uniwersyteckich, słuchacze zdają egzaminy w sesji zimowej i letniej, a dyplom ukończenia Studium upra-

wnia ich do kontynuacji studiów w Polsce.

Do niektórych swoistych zajęć prowadzonych w IBP brak pomocy dydaktycznych. Podjęto zatem starania mające na celu przygotowanie odpowiednich, nowoczesnych podręczników. Pracami tego typu zajmuje się Pracownia Historii Literatury i Pracownia Języka Polskiego, z którą ściśle współpracują lektorzy.

Równocześnie z podjęciem nowych prac badawczych zorganizowano dla pracowników Studium i asystentów szkolenie, na które złożyły się - obok wykładów i seminariów - staż w zakresie stosowania metod audio-wizualnych w Salle de Lecture Française de Cracovie, konferencja szkoleniowa nt. "Nauczanie języka polskiego jako obcego. Dorobek - plany - metody - podręczniki" (Kraków, 5-7 VI 1978), lektorat języka angielskiego, staże krajowe i zagraniczne.

Spośród wydanych podręczników na uwagę zasługują następujące prace, przygotowane w Instytucie Badań Polonijnych UJ:

- J. Strzetelski, An Introduction to Polish Literature, Part I, II, Kraków 1977, ss. 112 i 460 (część II jest antologią prezentującą po angielsku autorów, a ich utwory po polsku i po angielsku);
- A. Danecka, J. Whybra, Język polski dla studentów polonijnych, Kraków 1976, ss. 200. Wyd. II, zmienione, Kraków 1978, ss. 398;
- B. Klimaszewski (red.), An Outline of the History of Polish Culture;
- M. Kawka, Słownik semantyczno-syntaktyczny polskich czasowników bezprzedrostkowych;
- J. Bubak, A. Wilkoń, A. Zajda, Język polski nie jest trudny (podręcznik dla początkujących);
- K. Baran, Comprehensive History of Poland for Foreign Students.

Zaawansowane są prace nad podręcznikami: języka polskiego dla Szkół Letnich, intonacji, współczesnej wymowy (w ujęciu socjolingwistycznym), aspektu czasowników polskich, gramatyki funkcjonalnej współczesnej polszczyzny i języka medycznego.

Prowadzone równoległe prace teoretyczne dotyczą: słownictwa podstawowego i gramatyki podstawowej współczesnej polszczyzny mówionej; składni, słownictwa i morfologii języka medycznego; struktury pojęcio-

wej polskiego słownictwa; oceny metod i podręczników do nauczania kodów mówionego i pisanego; badań socjolingwistycznych dotyczących oceny stosowanych przez nas metod i podręczników.

Studium i Pracownia Języka Polskiego IBP UJ starają się także rozwijać współpracę w zagranicznymi ośrodkami zajmującymi się nauczaniem języka polskiego bądź opracowującymi zbliżone do naszych zagadnienia teoretyczne. W chwili obecnej prowadzimy w tym zakresie współpracę z Foreign Service Institute w Waszyngtonie, Wayne State University w Detroit, Department of Slavonic Languages Uniwersytetu w Glasgow, z Herder Institut w Lipsku, Uniwersytetem Le Mirail w Tuluzie, i z Centro Pilota w Rzymie.

x

Istotną rolę w propagowaniu i upowszechnianiu języka i kultury polskiej poza granicami naszego kraju pełni Szkoła Letnia Kultury i Języka Polskiego. Dwie największe grupy uczestników reprezentują fundacje Kościuszkowska i Reymontowska; oprócz nich w zajęciach biorą udział grupy: UNESCO, John Hopkins University - Bolonia Center, University of Wisconsin - Milwaukee, Fundacji Fulbrighta itd. W r. 1978 w akcji Szkoły Letniej wzięło udział 496 uczestników.

Liczbę uczestników skierowanych do tej szkoły w latach 1973-1977 przez fundację Kościuszkowską i Reymontowską przedstawia tabela:

Fundacja	1973		1974		1975		1976		1977	
	M	D	M	D	M	D	M	D	M	D
Kościuszkowska	130	53	122	74	125	79	124	78	126	82
Reymontowska	28	-	31	3	30	9	21	4	44	14

M - kurs młodzieżowy

D - kurs dla dorosłych

Wszystkie wykłady w Szkole Letniej prowadzone są w językach obcych, głównie w języku angielskim. Oprócz pracowników Uniwersytetu

Jagiellońskiego i innych uczelni krakowskich Szkoła Letnia angażuje jako wykładowców pracowników placówek naukowych z całej Polski, ekspertów z ministerstw, dziennikarzy itd.

Na lektoraty języka polskiego przeznaczają się - w zależności od kursu - od 30 do 90 godzin. Część zajęć odbywa się w laboratoriach językowych.

Dyplomy Szkoły Letniej honorowane są przez wszystkie uczelnie amerykańskie i większość kanadyjskich. Prowadzone w niej zajęcia wlicza się studentom do ich studiów kierunkowych.

Program turystyczny obejmuje zwiedzanie Krakowa i najbliższych okolic: Ojcowa, Pieskowej Skały, Oświęcimia, Wieliczki oraz jednodniową wycieczkę do Częstochowy.

Na zakończenie kursu organizowana jest wycieczka turystyczna po Polsce, trwająca w zależności od kursu od 7 do 21 dni. Organizuje się również wycieczki do zakładów pracy, gospodarstw rolnych, szkół różnego typu oraz instytucji społecznych i kulturalnych. Uczestnicy mają możliwość spotkania się z przedstawicielami władz politycznych i administracyjnych Krakowa, władzami Towarzystwa POLONIA, przedstawicielami Kuratorium i władz szkolnych, pisarzami, działaczami kulturalnymi i studentami polskimi. Biorą także udział w przeglądach współczesnych filmów polskich (z napisami w języku angielskim), spektaklach w teatrach krakowskich, koncertach zespołów muzycznych i folklorystycznych, występach artystów estradowych.

Krakowska Szkoła Letnia jest pierwszą tego typu szkołą w Polsce, i w roku bieżącym obchodzi swe dziesięciolecie. Podsumowaniu dorobku ma służyć konferencja naukowa nt. "Kształcenia studentów polonijnych w Polsce", która odbędzie się w Instytucie Badań Polonijnych UJ w dniach 21 i 22 VI 1979 r. i będzie dotyczyła zarówno "Szkół Letnich jako formy zdobywania wiedzy o języku i kulturze polskiej", jak też "Rocznym kursów języka i kultury polskiej".

Dr Władysław Miodunka